

Research Paper

Designing a Social Skills Model Based on the Role of Expressive Language Components through the Mediation of Theory of Mind in Children

Mina Bakhshaei Shahrababaki¹, Zahra Zeinaddiny Meymand^{1*2}, Amanallah Soltani², Hamdolah Manzari Tavakoli²

1. Ph.D. Student, Department of Education and Psychology, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

2. Assistant Professor, Department of Education and Psychology, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran

Citation: Bakhshaei Shahrababaki M, Zeinaddiny Meymand Z, Soltani A, Manzari Tavakoli H. Designing a social skills model based on the role of expressive language components through the mediation of theory of mind in children. *J Child Ment Health*. 2021; 8 (1):110-125.

URL: <http://childmentalhealth.ir/article-1-675-en.html>

 [10.29252/jcmh.8.1.9](https://doi.org/10.29252/jcmh.8.1.9)
 [20.1001.1.24233552.1400.8.1.5.4](https://doi.org/10.1001.1.24233552.1400.8.1.5.4)

ARTICLE INFO

ABSTRACT

Keywords:

Expressive language,
social skills,
theory of mind

Background and Purpose: Social skills play a substantial role in the social adjustment process and the children's behavioral problems reduction. Expressive language and the theory of mind are two efficacious fundamental factors in children's social skills enhancement. So the present study was conducted to designing a social skills model based on the role of expressive language development components through the mediation of theory of mind in children of 4 to 6 years old.

Method: This research was a practical survey-correlational study. The population included 750 pre-school children in Shahr-e-Babak located in Kerman province during the 2017-18 academic year; 104 preschoolers (including 48 girls and 56 boys) were selected with a three-stage cluster sampling method. They completed the language development test (Newcome & Hammill 1988), Social Skills Rating Scale (ROSS) (Truscott, 1989), and the test of the theory of mind by Nepssy2 (Korkman, Davis and Matthews, 2007). Research data was analyzed through path analysis.

Results: Results indicate that the proposed model has a proper fitting with the research data. Results approve the direct effect of the theory of mind on social skills ($0 < 0.001$) and also the direct effect of expressive language components on the theory of mind ($p < 0.01$). Findings confirmed the mediatory role of the theory of mind in the relation of social skills and expressive language components ($p < 0.05$).

Conclusion: Findings of this research indicate that the components of expressive language and the theory of mind should improve as well as the social skills of 4 to 6-year-old children. Components of expressive language can indirectly, and through the theory of mind, enhance, develop and improve children's social skills, which is done through affecting children's social efficiency, enabling effective interaction with peers, and decreasing their behavioral problems.

Received: 16 Oct 2018

Accepted: 10 Jun 2019

Available: 18 Jun 2021

* **Corresponding author:** Zahra Zeinaddiny Meymand, Assistant Professor, Department of Education and Psychology, Kerman Branch, Islamic Azad University, Kerman, Iran.

E-mail: Zeinaddiny@gmail.com

Tel: (+98) 3434118072

2476-5740/ © 2021 The Authors. This is an open access article under the CC BY-NC-ND license

(<https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>).

Extended Abstract

Introduction

Growing children use a wide range of social skills, including behaviors, oral speech, social gestures, and facial expressions. These skills affect their adjustment and social adaptability (1). Social skills are acquired behaviors (including verbal and nonverbal ones) that are learned through perception, modeling, practice, and feedback (2). Language is a way to communicate, a social tool to interact (4). Expressive language is the major part of a language used to transfer people's purposes, meanings, and emotions (6). Researchers have proven that children's verbal abilities are associated with their social skills (8, 9).

Social skills are an essential part of children's socialization; they are necessary for social adjustment and social performance. These skills emerge based on social recognition like social perception and theory of mind (11). Accordingly, the acquisition and evolution of the theory of mind can be considered as a prominent factor influencing the development of social skills (12). Wellman revealed the theory of mind as a strong prerequisite to perceive the social environment and involve in competitive behaviors (16). So many researchers prove the influential role of the theory of mind in social skills (17-19).

Since researchers introduce the "theory of mind" as a fundamental structure affecting the improvement and evolution of social skills and competence, it is considered as a strong prerequisite to perceive the social environment and get involved in competitive behaviors. The evolution of language plays an influential role in the evolution of the theory of mind (22-25) and also the improvement of social skills. On the other hand, the improvement of social skills is regarded as one of the fundamental needs of 4-to-6-year-old children. The development of social skills affects children's adjustment. Considering the relation of social skills and the theory of mind, the magnitude of their influence on each other should be studied. The results of this research can be effectively used in therapeutic interventions and educational training considerations of preschool children. They can also be considered as a good

guide for designing educational models to enhance and the improvement of children's social skills, based on the role of expressive language components by the mediation of "theory of mind". Therefore, the main issue in the present research is the investigation of the role of expressive language and its components, including oral vocabulary, grammar completion, and word production in the enhancement of children's social skills, through the mediation of "theory of mind".

Method

The method adopted for this study was practical, from the aim viewpoint, and descriptive correlational, from the data acquisition viewpoint. The relations of research variables were analyzed with path analysis. The population included preschoolers during the academic year of 1396-97 in the Shahr-e-Babak located in the province of Kerman. For sample size calculation the Cochran's formula was applied. According to the acquired data, the population included 750 children, from among that 104 children (56 boys and 48 girls) were finally chosen through a three-stage cluster sampling method. Considering the research's criteria, all the 104 participants answered questionnaires. The research inclusion criteria were: 1) children's with average intelligence quotient 2) academic degree of parents to be a high-school diploma, at least 3) their socio-economic class which required at least one of the parents to be employed and exclusion criteria which included 1) child tiredness 2) and noncooperation of child with the examiner. Data acquisition instruments included language development test (27), social skills scale (29), and "theory of mind" test of Nepssy2 (31). After collecting the questionnaires, the data were analyzed with AMOS-24, and SPSS-23 software was applied to the path analysis.

Results

Results of the correlation matrix confirm the direct effect of "theory of mind" on social skills ($r=0.57$, $p=0.01$). The significant and positive direct effect of oral vocabulary ($r=0.31$, $p=0.01$), grammar completion ($r=0.24$, $p=0.01$), and word production ($r=0.45$, $p=0.01$) on the theory of mind was revealed; the indirect effect of oral vocabulary (0.18),

grammatical completion (0.14) and word production (0.26) on social skills are considered to be positive and significant ($P < 0.05$). It was also revealed that “theory of mind” explains 32 percent of social skills variances. Oral vocabulary, grammatical completion, and word production can also totally predict 50% of variances of the theory of mind.

Firstly, all model indicators were fit to investigate research hypotheses via path analysis (RMSEA=0.07, PNFI=0.69, AGFI=0.91, CFI=0.99, GFI=0.99, $X^2/df=1.66$) of the proposed model of research. The obtained results prove the direct relation of the study variables in the final model revealed that all the path coefficients in all samples were significant and the “theory of mind” plays a mediatory role in the relation of linguistic components and social skills of 4-to-6-year-old children in Shahr-e-Babak.

Conclusion

Considering the crucial role of language and “theory of mind” in the evolution of children’s social skills, the present study aimed at designing a social skills causal model for the children of 4 to 6 years old, based on the components of expressive language relying on the mediating role of “theory of mind.” Research findings proved that expressive language could directly and significantly affect the evolution of the theory of mind.

These findings are supported by some studies (22-25) that have indicated the association of the expressive language components with the evolution of the theory of mind. Another part of this project’s findings refers to the impact of the theory of mind’s evolution to enhance social skills. Accordingly, the “theory of mind” requires a comprehensive understanding of the social environment and involvement in social behaviors. These findings are compatible with the findings of researches (14, 17 & 18) that claimed individuals’ differences and “theory of mind’s” evolution lead to the diversity of social experiences.

The most important part of the findings of present study proves the role of the expressive language by the mediation of theory of mind to enhance social skills. Many researchers emphasized the role of expressional language and introducing the language as a pivotal factor in the evolution of the theory of mind in children and social skills enhancement in children (19-21 & 26). Generally, the findings of the present study prove that the evolution of the expressive language can fundamentally affect the children’s social skills by the mediation of the theory of mind, so the more the expressive language and social cognition evolve, the more social skills of children are enhanced and developed.

This study was also associated with limitations, such as the unavailability of appropriate and standardized tools and questionnaires for children aged 4 to 6 years. Based on the results, it is suggested that theoretical and practical emphasis be considered on improvement and rehabilitation of the verbal and social communication of these children, especially in educational decision-making and planning of the development of language in preschool.

Ethical Considerations

Compliance with ethical guidelines: This article has been conducted by obtaining the ethics code 95188, approved on December/11/2017 and the license of Shahr-e-Babak education department with letter number 1033/8010/3836 dated August/1/2017 and the complete satisfaction of the sample people.

Funding: No funding was received.

Authors’ contribution: This research is extracted from Ph.D thesis of M. Bakhshaei-shahrehabakie in educational psychology of the Kerman branch, Islamic Azad University, with supervising of Dr. Z. Zeinaddiny Meymand and Dr. A. Soltani and the advice of Dr. H. Manzari Tvakoli with thesis number 2091044 which has been defended on January/1/2019.

Conflict of interest: The authors declare that they have no conflict of interest.

Acknowledgments: We are thanking the cooperation of the Shahr-e-Babak Organization of Education for permitting us to conduct this research in preschool centers, as well as the officials and educators of Fereshtegan and Aftab preschools in Shahr-e-Babak and all the exemplary people who cooperated with us in this research.

ارائه مدل ارتقاء مهارت‌های اجتماعی کودکان بر اساس نقش مؤلفه‌های زبان بیانی با میانجی‌گری نظریه ذهن

مینا بخشایی شهرابکی^۱، زهرا زین‌الدینی میمند*^۲، امان‌اله سلطانی^۲، حمدالله منظری توکلی^۲

۱. دانشجوی دکتری روان‌شناسی تربیتی، گروه علوم تربیتی و روان‌شناسی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

۲. استادیار گروه علوم تربیتی روان‌شناسی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران

مشخصات مقاله	چکیده
کلیدواژه‌ها: زبان بیانی، مهارت اجتماعی، نظریه ذهن	زمینه و هدف: مهارت اجتماعی، نقش بسیار مهمی در سازش‌یافتگی اجتماعی و کاهش مشکلات رفتاری کودکان دارد و زبان بیانی و نظریه ذهن از عوامل مؤثر بر تحول مهارت‌های اجتماعی کودکان هستند؛ بنابراین هدف پژوهش حاضر، ارائه مدل ارتقاء مهارت‌های اجتماعی کودکان چهار تا شش سال بر اساس نقش مؤلفه‌های زبان بیانی با میانجی‌گری نظریه ذهن بود. روش: مطالعه حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر روش گردآوری داده‌ها، پیمایشی-همبستگی بود. جامعه آماری شامل تمامی کودکان (دختر و پسر) ۴ تا ۶ ساله شهر بابک واقع در استان کرمان در سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بود که تعداد ۱۰۴ نفر (۴۸ دختر و ۵۶ پسر) بر اساس روش نمونه‌گیری خوشه‌ای سه مرحله‌ای انتخاب شدند و آزمون تحول زبان (نیوکامر و هامیل، ۱۹۸۸)، مقیاس درجه‌بندی مهارت‌های اجتماعی (تراسکات، ۱۹۸۹) و آزمون نظریه ذهن نیسی ۲ (کورکمن، داویس و متیو، ۲۰۰۷) را تکمیل کردند. تحلیل داده‌های پژوهش با روش تحلیل مسیر، انجام شد. یافته‌ها: برآیندها نشان دادند که الگوی پیشنهادی از برازش خوبی با داده‌ها برخوردار است. نتایج، اثر مستقیم نظریه ذهن بر مهارت‌های اجتماعی ($p < 0.001$) و اثر مستقیم مؤلفه‌های زبان بیانی بر نظریه ذهن ($p < 0.01$) را تأیید کردند. یافته‌ها همچنین نقش میانجی‌گرانه نظریه ذهن را در رابطه بین مهارت‌های اجتماعی و مؤلفه‌های زبان بیانی تأیید کردند ($p < 0.05$). نتیجه‌گیری: نتایج نشان دادند که لازمه ارتقا و بهبود مهارت‌های اجتماعی در کودکان ۴ تا ۶ ساله، بهبود مؤلفه‌های زبان بیانی و نظریه ذهن است. مؤلفه‌های زبان بیانی به طور غیرمستقیم و از طریق نظریه ذهن، با تأثیر بر کفایت اجتماعی، ارتباط مؤثر با همسالان، و کاهش مشکلات رفتاری کودکان، موجب ارتقا و بهبود مهارت‌های اجتماعی آنان می‌شود.
دریافت شده: ۱۳۹۷/۰۷/۲۴	
پذیرفته شده: ۱۳۹۸/۰۳/۲۰	
منتشر شده: ۱۴۰۰/۰۳/۲۸	

* نویسنده مسئول: زهرا زین‌الدینی میمند، استادیار گروه علوم تربیتی روان‌شناسی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران.

رایانامه: Zeinaddiny @gmail.com

تلفن: ۰۳۴-۳۴۱۱۸۰۷۲

مقدمه

کودکان در حال تحول از طیف گسترده‌ای از مهارت‌های اجتماعی^۱ (مانند حرکات، گفتار، اشارات اجتماعی و حالات چهره) استفاده می‌کنند و این مهارت‌ها بر انطباق آنها تأثیر می‌گذارند (۱). مهارت‌های اجتماعی رفتارهایی اکتسابی هستند که از طریق مشاهده، مدل‌سازی، تمرین، و بازخورد آموخته می‌شوند و شامل رفتارهای کلامی و غیر کلامی هستند (۲). کسب مهارت‌های اجتماعی فرایندی است که برای شکل‌گیری هنجارها، مهارت‌ها، نگرش‌ها، و رفتارهای مناسب در کودکان لازم است و به شدت تحت تأثیر سازه‌های روان‌شناختی^۲ و ویژگی‌های اساسی انسان مانند شخصیت، هوش، زبان، ادراکات اجتماعی و ذهنی‌سازی، ارزیابی، نگرش، و تعامل میان رفتار و محیط قرار دارند (۳).

زبان یکی از راه‌های برقراری ارتباط و یک ابزار اجتماعی جهت تعامل با دیگران است. سرآغاز تعامل زبانی کودک با محیط، دو مهارت شنیدن و سخن گفتن است (۴). زبان به صورت‌های گفتاری، نوشتاری یا علامت‌ها، نوعی وسیله برقراری ارتباط است و خود از تعدادی نماد و علامت تشکیل می‌شود و اساسی‌ترین، غنی‌ترین و با ثبات‌ترین حلقه اتصالی است که نسل‌های گذشته، حال، و آینده را به یک وجود پویا و عظیم پیوند می‌زند (۵). اصطلاح زبان به طور معمول به تمام اشکال و انواع ارتباطات انسانی اطلاق می‌شود که برای بازگو کردن افکار و احساسات گوناگون از طرق مختلف مانند نوشتن، گفتن، تغییرات قیافه، اداها، پانتومیم، هنر و نظایر آن به کار می‌رود (۶).

زبان بیانی^۳ بخش ویژه‌ای از زبان است که در آن با استفاده از نشانه‌های کلامی (صداها، معنادار)، مقاصد و عواطف فرد به دیگری منتقل می‌شود (۶). زبان بیانی در اصل جنبه بازدهی زبانی است؛ یعنی لغات، عبارات و جملاتی که به یک روش معنادار استفاده می‌شوند. آموزش زبان بیانی به کودک مبتدی این آگاهی را می‌دهد که علاوه بر جنبه دریافتی زبان یک مرحله بازدهی زبان نیز وجود دارد (۷). پژوهش‌ها نشان داده‌اند که توانایی‌های زبانی کودک، ارتباط نزدیکی با مهارت‌های اجتماعی وی دارد (۸ و ۹). برای مثال وهاب، شهیم، اوربادی‌زنجانی،

جعفری و فهام (۱۳۹۱) در پژوهشی نشان دادند که زبان بیانی با ارتقا مهارت‌های اجتماعی بهبود می‌یابد (۸). همچنین نظریات گوناگونی در زمینه اکتساب زبان از این موضوع حمایت می‌کنند که از آن جمله می‌توان به مدل تعاملی زبان ارائه شده توسط کلارک^۴ (۲۰۰۳) اشاره کرد. در این مدل فرایند اکتساب زبان شامل تعامل‌های دوجانبه پیش‌رونده بین کودک و والدین است که تأخیر تحولی زبان، پویایی این تعامل‌ها و تجربه‌های سازنده اجتماعی را کاهش می‌دهد و یا برعکس (۱۰).

مهارت‌های اجتماعی بخشی از فرایند اجتماعی شدن کودکان هستند و برای سازش‌یافتگی اجتماعی و عملکرد اجتماعی کودکان ضروری‌اند. این مهارت‌ها در شناخت اجتماعی^۵ مانند ادراک اجتماعی و نظریه ذهن^۶ ظهور می‌یابند (۱۱)؛ بدین ترتیب از عوامل مؤثر بر تحول مهارت‌های اجتماعی می‌توان به اکتساب و تحول نظریه ذهن اشاره کرد. نظریه ذهن مهم‌ترین مؤلفه شناخت اجتماعی است (۱۲). شناخت اجتماعی همه مهارت‌های موردنیاز کودک برای درک تمایلات، هیجانات و احساسات کودکان و بزرگسالان دیگر را در بر می‌گیرد (۱۳) و از آن جایی که درک خود و دیگران برای داشتن تعاملات اجتماعی مؤثر، ضروری است همیشه مورد توجه پژوهشگران متعدد قرار گرفته است (۱۴). کودکان به واسطه این توانایی قادر خواهند بود واکنش‌های دیگران را بر مبنای حالت‌های ذهنی همچون باورها، احساسات، علایق، انگیزه‌ها، و مقاصد درک و پیش‌بینی کنند که این باعث تعاملات اجتماعی بهتر در آنها می‌شود (۱۵). ولمن نیز نظریه ذهن را پیش‌نیازی قوی برای درک محیط اجتماعی و لازمه مشارکت در رفتارهای رقابت‌آمیز می‌داند (۱۶). پژوهش‌های متعددی درباره نقش نظریه ذهن در مهارت‌های اجتماعی انجام شده‌اند (۱۷، ۱۸ و ۱۹)؛ از جمله، اوزباران، کالیونکو و کوز (۲۰) دریافتند که تفاوت‌های فردی افراد در نظریه ذهن و تحولات ایجاد شده در نظریه ذهن باعث تنوع در تجربه‌های اجتماعی می‌شود.

از آنجایی که نظریه ذهن، وابستگی یکپارچه‌ای با زبان و تجربه اجتماعی دارد و به وسیله الحاق اکتساب زبان با تحول اجتماعی کودک ایجاد می‌شود، در این راستا پژوهشگران متعددی به تأثیر نقش زبان تأکید

1. Social Skills
2. Psychological
3. Expressive language

4. Clark
5. Social recognition
6. Theory of Mind

نظریه ذهن باشد. از این رو مسئله اصلی این پژوهش، بررسی نقش زبان بیانی و مؤلفه‌های آن (شامل واژگان شفاهی^۱، تکمیل دستوری^۲ و تولید کلمه^۳) با میانجی‌گری نظریه ذهن بر ارتقا مهارت‌های اجتماعی کودکان است.

روش

الف) طرح پژوهش و شرکت‌کنندگان: روش پژوهش حاضر از نظر هدف، کاربردی و از نظر شیوه گردآوری داده‌ها، توصیفی از نوع همبستگی است. از روش تحلیل مسیر جهت بررسی رابطه متغیرهای پژوهش استفاده شد. جامعه آماری این پژوهش شامل تمامی کودکان ۴ تا ۶ سال (دختر و پسر) مشغول به تحصیل در پیش‌دبستانی‌های شهر بابک در نیم‌سال اول سال تحصیلی ۹۷-۱۳۹۶ بودند. بر پایه اطلاعات گردآوری شده، حجم جامعه آماری در مجموع شامل ۷۵۰ نفر بود که با استفاده از فرمول کوکران^۴، تعداد ۱۰۴ نفر (۵۶ پسر و ۴۸ دختر) با روش نمونه‌گیری خوشه‌ای سه‌مرحله‌ای انتخاب شدند. به این صورت که ابتدا دو منطقه آموزشی و از این دو منطقه، دو مدرسه و از هر مدرسه یک کلاس مقطع پیش‌دبستان به طور تصادفی انتخاب شدند. دانش‌آموزان این کلاس‌ها با نظر به ملاک‌های ورود به پژوهش به پرسشنامه‌ها پاسخ دادند. معیارهای ورود به مطالعه شامل این موارد بود: (۱) برخورداری کودکان از هوش بهنجار، (۲) تحصیلات والدین حداقل دیپلم، (۳) طبقه اقتصادی خانواده که حداقل یکی از والدین شاغل باشند، و (۴) رضایت افراد نمونه. ملاک‌های خروج نیز شامل: (۱) خستگی کودک و (۲) عدم همکاری کودکان با آزمون‌گر بودند. تحلیل داده‌های پژوهش با روش تحلیل مسیر، انجام شد.

ب) ابزار

۱. آزمون رشد زبان^۵: این آزمون را نیوکامر و هامیل^۶ در سال ۱۹۸۸ تهیه کردند که حاوی نه خرده‌آزمون است و مبتنی بر یک مدل دوبعدی است که در یک بعد آن نظام‌های زبان‌شناختی شامل مهارت‌های بیانی^۷، سازمان‌دهی^۸ و دریافتی^۹ قرار دارد و در بعد دیگر آن مختصات

کرده‌اند و زبان را عامل بسیار مهمی در تحول نظریه ذهن کودکان می‌دانند (۲۱). درباره نقش زبان بر تحول نظریه ذهن می‌توان به پژوهش‌های مختلفی اشاره کرد (۲۲، ۲۳ و ۲۴). برای نمونه فونتانا و همکاران (۲۵) به نقش گفتگوها (زبان بیانی) در پرورش نظریه ذهن تأکید کرده‌اند.

با توجه به اهمیت مهارت‌های اجتماعی کودکان و پیامدهای آن در زندگی آنان، آگاهی از فرایندهای شناختی و اجتماعی مانند زبان بیانی و نظریه ذهن، می‌تواند به شناخت عمیق عوامل مؤثر بر تحول مهارت‌های اجتماعی در کودکان به منظور ارائه راهبردها و الگوهای مناسب منجر شود. در جهت ارتقاء تحول مهارت‌های اجتماعی کودکان بر اساس نقش مؤلفه‌های زبان بیانی با میانجی‌گری نظریه ذهن، پژوهش‌های اندکی انجام شده‌اند. از جمله پترز و همکاران (۲۰۰۹) در مطالعه‌ای به نقش بسیار مهم تجربیات محاوره‌ای دست یافته و تأکید کردند که تعاملات اجتماعی مدلی از ساختار زبانی را فراهم می‌کند که برای تقویت فهم نظریه ذهن ضروری است (۲۶).

با توجه به این که از یک سو مرور پیشینه پژوهشی، نظریه ذهن را به عنوان یک سازه بنیادی در تحول مهارت‌ها و شایستگی اجتماعی معرفی می‌کند که پیش‌نیازی قوی برای درک محیط اجتماعی و لازمه مشارکت در رفتارهای رقابت‌آمیز اجتماعی است و تحول زبان، نقش بسیار مهمی در تحول نظریه ذهن و همچنین تحول مهارت‌های اجتماعی، ایفا می‌کند و از سویی دیگر تحول مهارت‌های اجتماعی یکی از مهم‌ترین نیازهای کودکان ۴-۶ سال بوده و پیشرفت مهارت‌های اجتماعی در سازه‌یافتگی کودکان نقش بسیار مهمی را ایفا می‌کند و مهارت‌های اجتماعی با توانایی نظریه ذهن و زبان، ارتباط معناداری دارد؛ بنابراین ضرورت دارد میزان نقش هر یک از این متغیرها بر یکدیگر بررسی شود. نتایج این پژوهش می‌تواند تأثیر قابل ملاحظه‌ای در مداخله‌های درمانی و ملاحظات آموزشی- تربیتی کودکان پیش‌دبستانی داشته باشد و راهنمایی برای طراحی الگوهای آموزشی- تربیتی در جهت ارتقا تحول مهارت‌های اجتماعی کودکان بر اساس نقش مؤلفه‌های زبان بیانی با میانجی‌گری

1. Oral Vocabulary
2. Grammar Completion
3. Word production
4. Cochran formula

5. Language development
6. Newcomer & Hammill
7. Expressive skills
8. Organize skills
9. Received skills

زبان‌شناختی^۱ با مؤلفه‌های معناشناسی، نحو، و واج‌شناسی^۲ قرار دارد. این آزمون برای استفاده کودکان چهارتا هشت سال و یازده ماه طراحی شده است (۲۷) و توسط حسن زاده و مینایی در شهر تهران هنجاریابی و با زبان فارسی انطباق داده شده است. در این پژوهش، زبان بیانی توسط سه خرده‌آزمون واژگان شفاهی با ۲۸ گویه، تکمیل دستوری با ۲۸ گویه، و تولید کلمه با ۲۰ گویه مجزا سنجیده شده است. ملاک‌های ویژه نمره‌گذاری برای هر گویه در کتابچه راهنما فهرست شده است. به هر پاسخ صحیح «نمره یک» و به هر پاسخ نادرست «نمره صفر» تعلق می‌گیرد و پس از پنج شکست متوالی در هر خرده‌آزمون، اجرای آزمون متوقف می‌شود. نمره خام، معادل سنی، رتبه درصدی، و نمره استاندارد هر خرده‌آزمون با استفاده از جداول پیوست این آزمون در فرم مخصوص ثبت می‌شوند. نمرات استاندارد با یکدیگر جمع شده و در کادر مخصوص مجموع نمرات استاندارد قرار می‌گیرند. واضح‌ترین نشانه عملکرد کودک در خرده‌آزمون‌ها به وسیله نمرات استاندارد ارائه می‌شود. نمره‌های استاندارد رهنمودهایی را برای تفسیر عملکرد کودکان در خرده‌آزمون‌ها ارائه می‌کنند. اعتبار این آزمون در پژوهش حسن زاده و مینایی، با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۴ به دست آمده است و روایی محتوایی آن ۰/۷۸ گزارش شد (۲۸). در پژوهش حاضر اعتبار این آزمون با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۰ به دست آمده است.

۲. مقیاس درجه‌بندی مهارت‌های اجتماعی^۳: این مقیاس یکی از ابزارهای شناسایی مشکلات اجتماعی کودکان پیش‌دبستانی و دبستانی است که توسط تراسکات^۴ (۱۹۸۹) تهیه شده که ابزاری کامل، جامع و دقیق است. مقیاس درجه‌بندی مهارت‌های اجتماعی مخصوص کودکان پیش‌دبستانی دارای دو فرم مریبان و والدین بوده که هر فرم شامل ۵۶ گویه در زمینه مهارت‌های اجتماعی است و در برگزیده مؤلفه‌های کفایت اجتماعی^۵ (با ۳۰ گویه)، مهارت اجتماعی (با ۳۰ گویه)، و ارتباط با همسالان^۶ (با ۱۵ گویه) است. قابل ذکر است که برخی از گویه‌های مربوط به مؤلفه‌ها با

یکدیگر همپوشانی دارند. گویه‌های ۱ و ۲، از ۴ تا ۹، ۱۱ و ۱۳، از ۱۵ تا ۲۲، از ۲۴ تا ۲۶، از ۲۸ تا ۳۰ و از ۳۲ تا ۳۷ برای سنجش مؤلفه کفایت اجتماعی؛ گویه‌های ۱، ۳، ۴، ۶، از ۸ تا ۱۴، ۱۷، ۱۸، ۲۰، ۲۲، ۲۳، ۲۶، ۳۱، ۳۲، ۳۸، ۴۰، ۴۲، از ۴۴ تا ۴۶ و از ۴۸ تا ۵۰، ۵۳ و ۵۴ برای سنجش مؤلفه مهارت‌های اجتماعی؛ و گویه‌های ۹، ۱۵، ۱۸، ۲۷، ۳۹، ۴۰، ۴۱، ۴۳، ۴۴، ۴۷، ۵۰، ۵۱، ۵۲، ۵۵ و ۵۶ برای سنجش مؤلفه ارتباط با همسالان استفاده می‌شوند. برای به دست آوردن نمره کلی از کلید آزمون استفاده شده است. به پاسخ‌های منطبق با کلید، نمره ۱ و به پاسخ‌های اشتباه نمره ۰ داده می‌شود و در نتیجه کم‌ترین نمره این آزمون ۰ و بالاترین نمره ۵۶ است که نمرات پایین‌تر نشانگر مهارت‌های اجتماعی بالای فرد و نمرات بالا، بیانگر ضعف آزمودنی در این مورد است. از مجموع همه نمره‌های این خرده‌آزمون‌ها نمره کل مهارت‌های اجتماعی به دست می‌آید. در پژوهش‌های تراسکات اعتبار این آزمون با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ برای مهارت‌های اجتماعی ۰/۸۹. به دست آمده است (۲۹). پژوهش‌های انجام شده در جمعیت ایرانی نیز حاکی از شاخص‌های روان‌سنجی مطلوب این پرسش‌نامه بوده‌اند. از آن جمله می‌توان به پژوهش بریمانی، اسدی و خواجه‌وند (۱۳۹۷) اشاره کرد که مهارت‌های اجتماعی کودکان را در ایران بررسی کردند. آنان ضریب آلفای کرونباخ، مقیاس مهارت‌های اجتماعی و سه زیرمقیاس عدم کفایت اجتماعی، مهارت‌های اجتماعی، و ارتباط با همسالان را به ترتیب ۰/۹۱، ۰/۸۴، ۰/۸۹، و ۰/۸۸. گزارش کردند (۳۰). در پژوهش حاضر اعتبار این آزمون با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ برای مهارت‌های اجتماعی ۰/۸۹. به دست آمده است.

۳. آزمون نظریه ذهن^۷: این آزمون یکی از خرده‌مؤلفه‌های آزمون نپسی-۲^۸ است که توسط کورکمن، داویس و متیو^۹ (۲۰۰۷) تهیه شده و ویژه کودکان ۳ تا ۱۶ سال است. آزمون نپسی-۲ شامل ۶ مؤلفه شناخت اجتماعی، کنش اجرایی و توجه، زبان، حافظه و یادگیری، کارکردهای حسی و حرکتی، و پردازش بینایی و فضایی است. یکی از این مؤلفه‌ها،

1. Linguistic
2. Components of semantics, syntax and phonology
3. Social Skills Scale
4. Truscott
5. Social adequacy
6. Communication with peers

7. Theory of mind

8. NEPSY 2

9. Korkman, M., Davis JL, Matthews RN

قدر مطلق چولگی و کشیدگی متغیرها به ترتیب نباید از ۳ و ۱۰ بیشتر باشد (۳۳). با توجه به جدول ۱ قدر مطلق چولگی و کشیدگی تمامی متغیرها کمتر از مقادیر مطرح شده توسط کلاین است؛ بنابراین پیش فرض نرمال بودن تک‌متغیری مدل‌یابی علی برقرار است.

جدول ۱: شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش (تعداد: ۱۰۴)

متغیر	میانگین	انحراف استاندارد	چولگی	کشیدگی
واژگان شفاهی	۱۵/۴۴	۵/۴۷	-۰/۳۳	-۰/۴۹
تکمیل دستوری	۱۰/۹۳	۶/۶۵	۰/۱۵	-۰/۹۰
تولید کلمه	۱۶/۶۳	۳/۰۴	-۰/۶۷	۰/۰۴
نظریه ذهن	۲/۹۰	۱/۲۱	-۰/۶۰	-۱/۲۶
مهارت‌های اجتماعی	۱۷/۸۶	۱۵/۷۵	۱/۱۲	۰/۳۶

در جدول ۲ ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش ارائه شده‌اند. با توجه به این جدول رابطه واژگان شفاهی (۰/۴۸)، تکمیل دستوری (۰/۴۴) و تولید کلمه (۰/۵۵) با نظریه ذهن مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار است. رابطه واژگان شفاهی (۰/۴۹)، تکمیل دستوری (۰/۳۰)، تولید کلمه (۰/۴۰) و نظریه ذهن (۰/۵۷) با مهارت اجتماعی مثبت و در سطح ۰/۰۱ معنادار است.

جدول ۲: ماتریس همبستگی متغیرهای پژوهش

شماره	متغیر	۱	۲	۳	۴	۵
۱	واژگان شفاهی					
۲	تکمیل دستوری	۰/۳۹**				
۳	تولید کلمه	۰/۱۷	۰/۱۹			
۴	نظریه ذهن	۰/۴۸**	۰/۴۴**	۰/۵۵**		
۵	مهارت‌های اجتماعی	۰/۴۹**	۰/۳۰**	۰/۴۰**	۰/۵۷**	

**p<0.01

از روش بیشینه احتمال برای آزمون الگوی نظری پژوهش و برازش آن با داده‌های گردآوری شده استفاده شد. استفاده از این روش نیازمند نرمال بودن چندمتغیره متغیرها است. در این پژوهش برای بررسی نرمال بودن چندمتغیره از ضریب کشیدگی استاندارد شده مردیا^۳ استفاده شد. این عدد در پژوهش حاضر ۸/۹۶ به دست آمد که کمتر از عدد ۳۵ است

شناخت اجتماعی است که خود در برگیرنده خرده‌مؤلفه نظریه ذهن و تأثیرات شناختی^۱ است. خرده‌مؤلفه نظریه ذهن در این آزمون شامل ۲۵ سوال تصویری و کلامی است که برای گروه سنی ۴ تا ۶ سال، شامل ۳ سوال تصویری از شماره ۱ تا ۳ بود که با استفاده از کتابچه راهنما به جواب‌ها نمرات صفر، یک و دو تعلق می‌گیرد. پایین‌ترین نمره در هر سوال حاکی از ضعف کودک در نظریه ذهن و بالاترین نمره یعنی ۳ بیانگر توانایی خوب کودک در نظریه ذهن بود. در پژوهش کورکمن و همکاران اعتبار این آزمون با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ به دست آمده که مقیاسی جامع و از لحاظ روان‌سنجی، دقیق است (۳۱). در ایران عابدی، ملک‌پور، عریضی، فرامرزی و جمالی پاقله (۳۲) این آزمون را آزمون روانی معرفتی کرده و پایایی بازآزمایی آن را ۰/۸۵ گزارش کردند (۳۲). در پژوهش حاضر نیز، اعتبار این آزمون با استفاده از روش ضریب آلفای کرونباخ ۰/۹۵ به دست آمده است.

ج) روش اجرا: پس از تصویب طرح پیشنهادی این مطالعه در دانشکده علوم انسانی دانشگاه آزاد واحد کرمان، جهت انجام این پژوهش در مراکز پیش دبستانی شهر بابک از مدیریت آموزش و پرورش این شهرستان مجوز با شماره ۳۸۳۶/۸۰۱۰/۱۰۳۳ و به تاریخ ۱۳۹۶/۱۰/۰۵ اخذ شد. سپس ۱۰۴ نفر از کودکان ۴ تا ۶ سال پیش دبستانی‌های شهر بابک با استفاده از نمونه‌گیری خوشه‌ای سه مرحله‌ای انتخاب شدند و به منظور رعایت اخلاق در پژوهش، هماهنگی‌های لازم با والدین آنها انجام شد و از آنها رضایت‌نامه کتبی اخذ شد. سپس آزمون رشد زبان بیانی و آزمون نظریه ذهن توسط نیروهای دوره دیده به صورت شفاهی بر روی کودکان انجام شد و پرسشنامه مهارت‌های اجتماعی فرم معلمان توسط مربیان و فرم والدین توسط اولیای آنها تکمیل شد. برای تحلیل داده‌ها از نرم‌افزارهای SPSS²³ و Amos²⁴ استفاده شده است.

یافته‌ها

در جدول ۱ شاخص‌های توصیفی متغیرهای پژوهش شامل میانگین، انحراف استاندارد، چولگی و کشیدگی ارائه شده‌اند. کلاین^۲ (۲۰۱۱) پیشنهاد می‌کند که در مدل‌یابی علی مانند تحلیل مسیر و مدل‌یابی معادلات ساختاری، توزیع متغیرها باید نرمال باشد. او پیشنهاد می‌کند که

1. Cognitive effects
2. Kline

3. Mardia's normalized multivariate kurtosis value

جدول ۴: اثرات مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین شده متغیرها

متغیر	اثر مستقیم	اثر غیرمستقیم	اثر کل	واریانس تبیین شده
به روی مهارت‌های اجتماعی از				۰/۳۲
نظریه ذهن	۰/۵۷***	-	۰/۵۷***	۰/۵۷***
واژگان شفاهی	-	۰/۱۸**	۰/۱۸**	۰/۱۸**
تکمیل دستوری	-	۰/۱۴*	۰/۱۴*	۰/۱۴*
تولید کلمه	-	۰/۲۶**	۰/۲۶**	۰/۲۶**
به روی نظریه ذهن از				۰/۵۰
واژگان شفاهی	۰/۳۱***	-	۰/۳۱***	۰/۳۱***
تکمیل دستوری	-	۰/۲۴**	۰/۲۴**	۰/۲۴**
تولید کلمه	-	۰/۴۵***	۰/۴۵***	۰/۴۵***

*p<0.05, **p<0.01, ***p<0.001

با توجه به جدول ۴ اثر مستقیم نظریه ذهن بر مهارت‌های اجتماعی (۰/۵۷) در سطح ۰/۰۰۱ مثبت و معنادار است؛ اثر مستقیم واژگان شفاهی (۰/۳۱)، تکمیل دستوری (۰/۲۴) و تولید کلمه (۰/۴۵) بر نظریه ذهن مثبت و معنادار است ($p<0.01$)؛ و اثر غیرمستقیم واژگان شفاهی (۰/۱۸)، تکمیل دستوری (۰/۱۴) و تولید کلمه (۰/۲۶) بر مهارت‌های اجتماعی مثبت و معنادار است ($p<0.05$). با توجه به اینکه این اثرات از طریق نظریه ذهن بر مهارت‌های اجتماعی وارد می‌شوند، می‌توان نتیجه گرفت که نظریه ذهن نقش واسطه‌ای در ارتباط واژگان دستوری، تکمیل دستوری و تولید کلمه با مهارت‌های اجتماعی دارد. در شکل ۱ الگوی آزمون شده پژوهش حاضر ارائه شده است. با توجه به این شکل نظریه ذهن ۳۲ درصد از واریانس مهارت‌های اجتماعی را تبیین می‌کند. واژگان شفاهی، تکمیل دستوری، و تولید کلمه نیز در مجموع ۵۰ درصد از تغییرات نظریه ذهن را پیش‌بینی می‌کنند.

که از طریق فرمول $p(p+2)$ محاسبه شده است. در این فرمول p مساوی است با تعداد متغیرهای مشاهده شده که در این پژوهش ۵ است (۳۴). برای بررسی برازش مدل از شاخص‌های ارائه شده توسط گیفن، اشتراب و بودرو^۱ (۳۵) استفاده شد. این شاخص‌ها شامل این موارد هستند: X^2/df که مقادیر کمتر از ۳ قابل پذیرش هستند؛ شاخص نیکویی برازش^۲، شاخص برازش تطبیقی^۳ که مقادیر بیشتر از ۰/۹ نشانگر برازش مناسب الگوی هستند؛ شاخص نیکویی برازش تعدیل یافته^۴ که مقادیر بیشتر از ۰/۸ قابل قبول هستند؛ شاخص برازش ایجاز^۵ که مقادیر بیشتر از ۰/۶ نشانگر برازش مناسب الگوی هستند؛ و مجذور میانگین مربعات خطای تقریب^۶ که مقادیر کمتر از ۰/۰۸ نشانگر برازش مناسب الگو هستند. در جدول ۳ این شاخص‌ها گزارش شده‌اند.

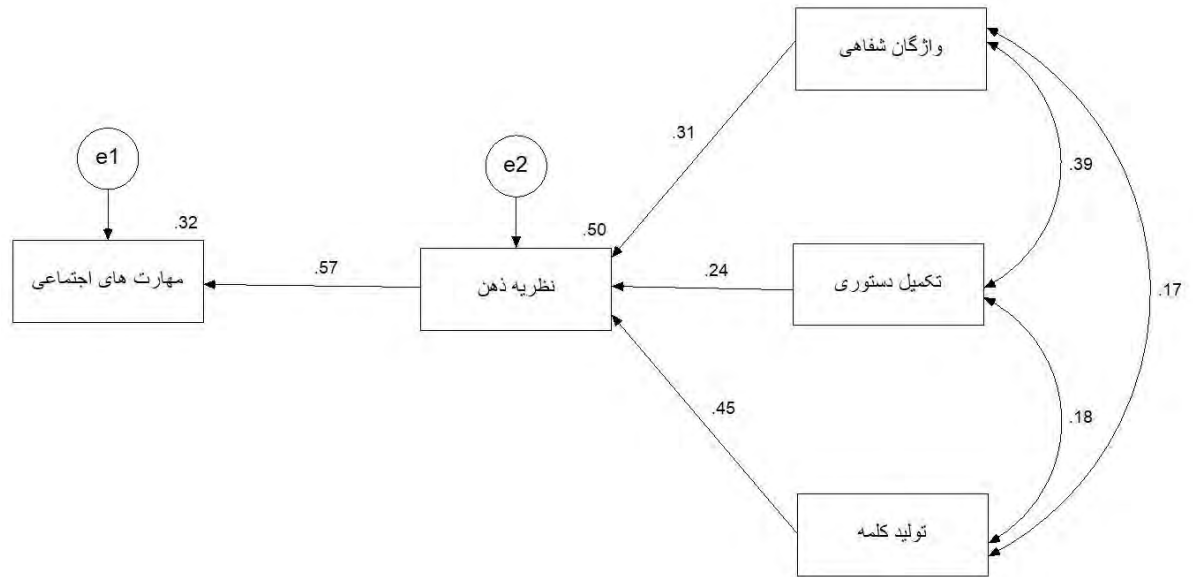
جدول ۳: شاخص‌های نیکویی برازش الگوی آزمون شده پژوهش

RMSEA	PNFI	AGFI	CFI	GFI	X2/df
۰/۰۷	۰/۶۹	۰/۹۱	۰/۹۹	۰/۹۹	۱/۶۶

با توجه به جدول ۳ شاخص‌های GFI ، $AGFI$ ، CFI و $PNFI$ بیشتر از مقادیر ارائه شده توسط گیفن و همکاران (۲۰۰۰) هستند (۳۵). مقادیر $RMSEA$ و X^2/df نیز کمتر از مقادیر ذکر شده در بالا هستند. با توجه به این یافته‌ها می‌توان گفت که مدل آزمون شده از برازش مناسبی برخوردار است. در جدول ۴ اثرات مستقیم، غیرمستقیم، کل و واریانس تبیین شده متغیرها گزارش شده است.

- Adjusted Goodness of Fit Index (AGFI)
- Parsimony Fit Index (PNFI)
- Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)

- Gefen, Straub & Boudreau
- Goodness of Fit Index (GFI)
- Comparative Fit Index (CFI)

شکل ۱: الگوی آزمون شده پژوهش

بحث و نتیجه‌گیری

این پژوهش با توجه به اهمیت و نقش زبان و نظریه ذهن بر تحول مهارت‌های اجتماعی کودکان و با هدف تدوین الگوی علی مهارت اجتماعی کودکان ۴ تا ۶ ساله بر اساس مؤلفه‌های زبان بیانی با نقش واسطه‌ای نظریه ذهن انجام شد. یافته‌های پژوهش نشان داد که زبان بیانی به صورت مستقیم و معنادار بر تحول نظریه ذهن نقش دارد. این یافته‌ها با پژوهش‌های مختلف (۲۳-۲۵) که در پژوهش‌های خود پیوندی نزدیک بین نقش زبان و تحول نظریه ذهن یافته‌اند، همسو است. همچنین فری و مورو (۲۲) در پژوهش خود به نقش گفتگوها (زبان بیانی) در پرورش نظریه ذهن تأکید دارند.

بخش دیگری از یافته‌های این پژوهش مربوط به تأثیر تحول نظریه ذهن بر ارتقاء مهارت‌های اجتماعی است. این نتایج بیانگر این است که نظریه ذهن لازمه درک محیط اجتماعی و مشارکت در رفتارهای اجتماعی است. این یافته همسو با یافته‌های لان و همکاران (۱۷) است که اظهار داشتند، تفاوت‌های فردی افراد در نظریه ذهن و تحولات ایجاد شده در نظریه ذهن باعث تنوع در تجربه‌های اجتماعی می‌شود. همچنین پژوهش‌های دیگر (۱۴ و ۱۸) نیز در نتایجی مشابه در مطالعات‌شان دریافتند که نظریه ذهن با مهارت‌های تعامل اجتماعی و اطلاعات عمومی

ارتباط دارد و درک خود و دیگران را برای داشتن تعاملات اجتماعی مؤثر، ضروری می‌دانند.

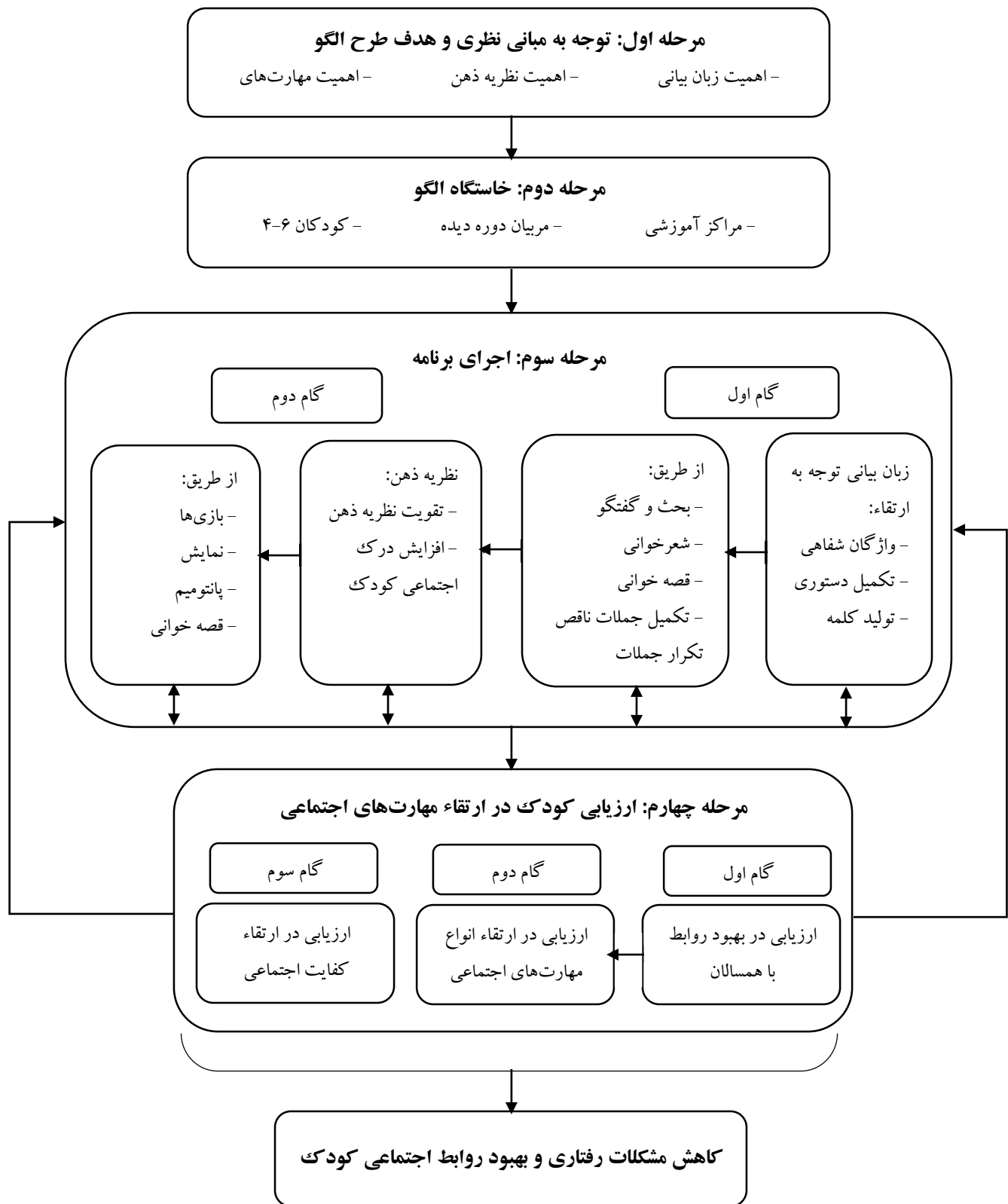
مهم‌ترین بخش از یافته‌های پژوهش حاضر بیانگر نقش زبان بیانی با میانجی‌گری نظریه ذهن بر پیشرفت مهارت‌های اجتماعی است. در این راستا پژوهشگران متعددی به نقش زبان بیانی تأکید کرده‌اند و زبان را عامل بسیار مهم در تحول نظریه ذهن کودکان می‌دانند که بر ارتقاء مهارت اجتماعی آنها مؤثر است. از جمله پترسون (۲۱) دریافتند که نظریه ذهن، وابستگی یکپارچه‌ای با زبان و تجربه اجتماعی دارد و به وسیله الحاق اکتساب زبان با پیشرفت اجتماعی کودک ایجاد می‌شود که با یافته‌های این پژوهش همخوانی دارد. همچنین این یافته‌ها همسو با پژوهش پیترز و همکاران (۲۶) است که بر نقش گفتگو و صحبت کردن در این مرحله تحول تأکید کرده‌اند، زیرا تعاملات اجتماعی مدلی از ساختار زبانی را فراهم می‌کند که برای تقویت فهم نظریه ذهن ضروری است.

بر اساس یافته‌های این پژوهش می‌توان نتیجه‌گیری کرد که زبان بیانی با میانجی‌گری نظریه ذهن با تأثیر بر کفایت اجتماعی، ارتباط مؤثر با همسالان و کاهش مشکلات رفتاری کودکان، موجب ارتقاء و بهبود مهارت‌های اجتماعی آنها می‌شود. بر این اساس، مدل ارتقاء سطح مهارت‌های اجتماعی کودکان بر اساس نقش مؤلفه‌های زبان بیانی با

میانجی‌گری نظریه ذهن تدوین شده است. نتایج این پژوهش بیانگر این مهم است که هر سه مؤلفه زبان بیانی به ویژه واژگان شفاهی بر تحول نظریه ذهن نقش دارند و باعث درک بهتر افکار و انگیزه مخاطب می‌شوند؛ از سویی درک بهتر افکار و هیجانات دیگران موجب پیشرفت در مهارت‌های اجتماعی کودکان می‌شود.

قابل ذکر است که این نتایج بیانگر نقش زبان و نظریه ذهن بر هر سه مؤلفه مهارت اجتماعی است. به عنوان مثال اوزباران (۲۰) در یافته‌هایش به نقش نظریه ذهن بر کفایت اجتماعی و نقش‌های اجتماعی در مدرسه دست یافت. از سویی در پژوهش حاضر، تحول زبان بیانی با میانجی‌گری نظریه ذهن، بیشترین نقش را بر ارتباط با همسالان دارد که در این مرحله از تحول از اهمیت زیادی برخوردار است. برای تبیین این یافته می‌توان به پژوهش اسلاتر (۱۹) اشاره کرد که به تأثیر نقش نظریه ذهن بر پذیرش همسالان تأکید کرده است و با یافته‌های پژوهش حاضر همخوانی دارد. بر این اساس می‌توان نتیجه‌گیری کرد که زبان بیانی که در ابزار مورد استفاده در این مطالعه تحت عنوان صحبت کردن مطرح شده است نشانگر چگونگی کاربرد زبان است و زبان‌شناسان اجتماعی بیشترین

اهمیت را برای درک گوینده (نظریه ذهن) از موقعیتی که تعامل در آن صورت می‌پذیرد، قائل هستند. بنابراین کاربرد زبان به طور گسترده افرادی که کودک با آنان تعامل دارد را تحت تأثیر قرار می‌دهد. در مورد نقش تحول زبان بیانی در پیش‌بینی نظریه ذهن، باید یادآور شد که مهارت‌های کاربردشناختی، گفتمان، و گفتگو برای درک ذهن کودک مهم است و تعاملات خاصی که کودک با اطرافیان دارد، تفاوت‌های فردی آنها را در نظریه ذهن پیش‌بینی می‌کند. از این رو کودکان برای نشان دادن نظریه ذهن خود نیازمند مهارت‌های زبانی هستند. زبان، کودکان را قادر می‌سازد تا اثر بازنمایی یک رویداد از یک محل به محل دیگر را حفظ کرده و در محیط‌های اجتماعی متفاوت به کار ببرند. به طور کلی یافته‌های این پژوهش نشان دادند که تحول زبان بیانی، بر توسعه مهارت‌های اجتماعی کودکان با میانجی‌گری نظریه ذهن نقش دارد و افزایش در میزان تحول زبان بیانی و شناخت اجتماعی، موجب افزایش در میزان تحول مهارت‌های اجتماعی کودکان می‌شود که در این راستا مدل پیشنهادی زیر ارائه می‌شود.

شکل ۲: مدل پیشنهادی پژوهشگر

هدف اساسی این الگو، ارائه یک راهنمایی عملی مناسب برای مراکز آموزشی قبل از دبستان، جهت تدوین برنامه درسی و طراحی واحد کار است تا بدین وسیله زمینه‌های ارتقاء مهارت‌های اجتماعی کودکان و کاهش مشکلات رفتاری آنها فراهم شود. مبنای این مطالعه، توسعه مهارت‌های اجتماعی کودکان ۴-۶ سال است و مهم‌ترین نکاتی که در طراحی این مدل مورد توجه بوده است، اهمیت تحول زبان بیانی و نظریه ذهن بر گسترش مهارت‌های اجتماعی کودکان این گروه سنی بوده است. بر این اساس این مدل ارائه شده می‌تواند در مراکز آموزشی پیش‌دستانی مورد استفاده قرار گیرد.

در تبیین مدل پیشنهادی ارتقاء مهارت‌های اجتماعی کودکان باید متذکر شد که بر اساس یافته‌های این پژوهش بین تحول زبان بیانی و مهارت‌های اجتماعی و همچنین اکتساب نظریه ذهن روابط مستقیمی وجود دارد که این ارتباطات نقش کلیدی در روند تحول کودک ایفا می‌کند. صحبت کردن یا مهارت‌های بیانی که توسط سه خرده‌آزمون واژگان شفاهی، تکمیل دستوری، و تولید کلمه سنجیده می‌شوند، جنبه‌های رمزگذاری برای تولید گفتار معنادار را ارزیابی می‌کنند و بی‌تردید آموزش نحوه صحیح گفتار و همچنین بیانات واضح و آشکار و همچنین قابل درک برای کودکان، هم توسط معلمان در محیط‌های آموزشی و هم در خانواده‌ها به افزایش مهارت‌های بیانی کودکان منجر می‌شود که در نتیجه باعث افزایش اعتمادبه‌خود کودک در موقعیت‌های اجتماعی می‌شود. یکی دیگر از راه‌های افزایش مهارت بیانی در کودکان، عینی کردن آموزش‌ها به‌ویژه در مراکز آموزشی است. در مدل ارائه شده بر نقش زبان در تحول ابعاد ارتباط با همسالان، کفایت اجتماعی، و مهارت اجتماعی توجه شده است. در این مدل، بعد ارتباط با همسالان که شامل رفتارهای آغازگر مانند به دست آوردن اطلاعات از دیگران است، بیشتر از سایر مؤلفه‌های مهارت اجتماعی تحت تأثیر تحول زبان قرار می‌گیرد.

همچنین در مورد مدل پیشنهادی باید توجه داشت که نظریه ذهن پیش‌نیازی برای درک محیط اجتماعی و مشارکت در رفتارهای اجتماعی است. در این مورد باید در نظر داشت که تحول نظریه ذهن باعث افزایش در روند تعاملات اجتماعی مثبت به شکل‌های مختلف و در موقعیت‌های متفاوت می‌شود و تحول نظریه ذهن هم بر کفایت

اجتماعی و ارتباط با همسالان و هم بر رفتارهای پسندیده اجتماعی که هر سه از مؤلفه‌های مهارت اجتماعی هستند، تأثیرگذار است. همچنین باید خاطر نشان کرد که تحول نظریه ذهن، تحت تأثیر تحول زبان قرار دارد و زبان فرصت یادگیری انواع حالات ذهنی و دسترسی به دنیای اجتماعی را فراهم می‌کند. از این رو، کودکان برای نشان دادن نظریه ذهن، نیازمند مهارت‌های زبانی هستند و فرصت برای گوش دادن و مشارکت در گفتگوهای اجتماعی درباره حالت‌های ذهنی در تحول نظریه ذهن سهم چشمگیری دارد.

بر اساس این مدل و با توجه به اهمیت و نقش زبان بیانی، نظریه ذهن و مهارت‌های اجتماعی و تأییراتی که بر یکدیگر دارند پیشنهاد می‌شود در مراکز پیش‌دستانی و مهدهای کودک بر روی کودکان ۴ تا ۶ سال و با کمک مربیان کارآزموده و آشنا با روان‌شناسی تحولی و تربیتی، برنامه‌هایی اجرا کرد که باعث ارتقای سطح مهارت‌های اجتماعی کودکان شد. از این رو در اجرای برنامه‌های آموزشی، می‌توان از طریق گفتگو و تعامل با همسالان و بزرگ‌ترها، بحث و مباحثه و فضای پرسشگری، قصه‌خوانی، شعرخوانی، تکمیل جملات ناقص، تکرار جملات و تصویرخوانی، باعث تحول ابعاد مختلف زبان در کودکان شد. همچنین برای تقویت نظریه ذهن کودکان و افزایش درک اجتماعی در کودکان می‌توان از طرق مختلف از جمله انواع بازی‌ها و نمایش‌ها، پانتومیم، قصه‌خوانی و نظایر آن اقدام کرد و سپس به ارزیابی کودک در ارتقاء سطح مهارت‌های اجتماعی کودکان پرداخت.

هرچند پژوهش حاضر به ارائه مدل مهارت‌های اجتماعی کودکان منجر شده است که جهت ارتقاء سطح مهارت‌های اجتماعی کودکان در مراکز آموزشی قابل کاربرد است؛ با این وجود برای تعمیم نتایج آن باید جوانب احتیاط را در نظر گرفت. از جمله محدودیت‌هایی که این پژوهش از نظر روش شناختی با آن مواجه بوده است، به جامعه آماری و رده سنی این پژوهش مربوط می‌شود. در این پژوهش به جهت محدود و مشخص ساختن محدوده مطالعه که یکی از شرایط انجام هر پژوهش است، فقط به بررسی موضوع مورد بررسی روی کودکان ۴ تا ۶ سال پرداخته شد و جامعه آماری مورد نظر به یک موقعیت اجتماعی فرهنگی خاص، محدود شده است. همچنین در دسترس نبودن ابزارها و پرسشنامه‌های مناسب و استاندارد شده برای این گروه سنی، از

زبان کودکان و در نهایت به تحول نظریه ذهن و مهارت‌های اجتماعی کودکان کمک کرد.

ملاحظات اخلاقی

پیروی از اصول اخلاق پژوهش: این مقاله با اخذ کد اخلاق ۹۵۱۸۸، مصوبه ۱۳۹۶/۹/۲۰ و مجوز اداره آموزش و پرورش شهرستان شهربابک با شماره نامه ۳۸۳۶/۸۰۱۰/۱۰۳۳ مورخ ۱۳۹۶/۱۰/۰۵ و رضایت کامل افراد نمونه انجام شده است.

حامی مالی: این مطالعه بدون حامی مالی و با هزینه شخصی نویسنده انجام شده است. **نقش هر یک از نویسندگان:** این پژوهش برگرفته از رساله دکترای نویسنده نخست در رشته روان‌شناسی تربیتی دانشگاه آزاد اسلامی واحد کرمان است که به راهنمایی نویسندگان دوم و سوم و مشاورت نویسنده چهارم انجام شده است.

تضاد منافع: این پژوهش هیچ گونه تضاد منافی برای نویسندگان نداشته است و نتایج آن به صورت کاملاً شفاف و بدون سوگیری گزارش شده است.

تشکر و قدردانی: بدین وسیله از همکاری اداره آموزش و پرورش شهربابک به دلیل صدور مجوز برای انجام این پژوهش در مراکز پیش‌دبستانی، از مسئولان و مربیان پیش‌دبستانی‌های فرشتگان و آفتاب شهربابک، و از تمامی افراد نمونه که در این پژوهش همکاری کامل داشته‌اند، تشکر و قدردانی می‌شود.

محدودیت‌های این پژوهش است. از این رو پیشنهاد می‌شود در مطالعات آتی برای تعمیم‌پذیری بیشتر این نتایج، مشابه این پژوهش در جامعه آماری وسیع‌تر و دامنه سنی گوناگون انجام شود تا پس از انجام آزمون‌های غربالگری اولیه، تعداد نمونه بیشتر و متنوع‌تری به دست آید تا با تعیین ارتباطات حوزه‌های مختلف زبانی، بتوان برنامه‌های آموزشی و درمانی دقیق‌تری طرح‌ریزی کرد.

با پی بردن به نقش مؤثر مؤلفه‌های زبان بیانی و نظریه ذهن بر توسعه مهارت‌های اجتماعی و اهمیت قابل ملاحظه دوره پیش‌دبستانی در سرنوشت کودک، پیشنهاد می‌شود در تصمیم‌گیری‌های آموزشی و برنامه‌ریزی تحول زبان در مقطع پیش‌دبستانی بر بهبود و توانمندسازی ارتباطات کلامی و اجتماعی این کودکان، تأکید نظری و عملی کرد. علاوه بر این پیشنهاد می‌شود از طریق مشارکت دادن نظرات معلمان و پیشنهادات والدین، در موضوع مهم آماده‌سازی زبانی و اجتماعی این کودکان اقدام کرد. این موضوع در درمان کودکان با اختلال زبانی نیز باید مورد توجه قرار گیرد و با کارا ساختن این تعاملات می‌توان به تحول

References

1. Meamrabashi Aval M, Tabibi, Z., Nourani Jorjadeh, R. The Relationship of Child-Parent Interaction with Social Skills and Behavioral Problems Mediated by Inhibitory Self-Control (ISCI) in Preschool Children. *Journal of Family Research*, 2019; 15(4): 541-557. [Persian]. [\[Link\]](#)
2. Vahedi, S., Mir Nasab, M., Fathi Azar, E., Damghani Mirmahaleh, M. The effect of mindfulness-based cognitive therapy on executive functioning and social emotional learning in students with oppositional defiant disorder. *J Child Ment Health*. 2018; 5 (2): 47-58. [Persian]. [\[Link\]](#)
3. Merrell, KW, Ervin, RA, Peacock, GG. *School psychology for the 21st century: Foundations and practices*: Guilford Press; 2011. [\[Link\]](#)
4. Saeedi C, Hojatkah, S M. Correlation between Language skills and social skills in children with dyslexia. *Journal of Exceptional Children*, 2019; 18(3): 5-14. [Persian]. [\[Link\]](#)
5. Duchesne S, McMaugh A. *Educational psychology for learning and teaching*: Cengage AU; 2018; 83-102. [\[Link\]](#)
6. Mohammad Yusef B, Sharifi Daramadi, P, Aghaie, H. The effect of body language and social skills training on social adjustment of students with visual impairment. *J Child Ment Health*. 2018; 5(2): 59-71. [Persian]. [\[Link\]](#)
7. Wittrock, MC. *Educational psychology and the future of research in learning, instruction, and teaching. The future of educational psychology*: Routledge; 2017. PP. 75-89. [\[Link\]](#)
8. Vahab M, Shahim S, Oryadizanjani M M, Jafari S, Faham, M. The relationship of expressive language development and social skills in 4-6-year-old Persian-speaking children. *Audiol*, 2012; 21(4): 28-36. [Persian]. [\[Link\]](#)
9. Marton K, Abramoff B, Rosenzweig, S. Social cognition and language in children with specific language impairment (SLI). *J Commun Disord*. 2005; 38(2):143-62. [\[Link\]](#)
10. Rowland CF, Clark EV. *First language acquisition*. Cambridge: Cambridge University Press, 2003. PP. xvi+ 515. ISBN 0521629977. *Journal of Child Language*, 2003; 30(4): 931-935. [\[Link\]](#)
11. Valipour M, Hosseinian S, Pourshahriari M. The effectiveness of cognitive therapy based on mindfulness on children's behavioral problems. *J Child Ment Health*. 2018; 4 (4): 34-45. [\[Link\]](#)
12. Nesayan A, Porsalemiyan, S. Theory of mind in normal and orphaned children: its relationship with age and intelligence. *JPEN*. 2021; 7 (2):87-93. [Persian]. [\[Link\]](#)
13. Yavarian R, Sohrabi, F, Haghghi M. Study of social-emotional skills development of children aged 1-4 years in Tehran kindergartens in 2013. *J Child Ment Health*. 2018; 5 (1): 117-126. [Persian]. [\[Link\]](#)
14. Lind SE, Bowler, DM. Language and theory of mind in autism spectrum disorder: The relationship between complement syntax and false belief task performance. *J Autism Dev Disord*. 2009; 39 (6): 929-37. [\[Link\]](#)
15. Shaffer, D. *Social and personality development*: Nelson Education; 2008. [\[Link\]](#)
16. Wellman, H. *Making minds: how theory of mind develops*. 2014. New York, NY: Oxford University Press; 227-302. [\[Link\]](#)
17. Lane JD, Wellman HM, Olson SL, LaBounty, J, Kerr, DC. Theory of mind and emotion understanding predict moral development in early childhood. *Br J Dev Psychol*. 2010; 28 (4): 871-89. [\[Link\]](#)
18. Barragan M, Laurens, KR, Navarro JB, Obiols JE. 'Theory of Mind', psychotic-like experiences and psychometric schizotypy in adolescents from the general population. *Psychiatry research*. 2011; 186 (2): 225-31. [\[Link\]](#)
19. Slaughter, V, De Rosnay, M. *Theory of mind development in context*. London; New York: Routledge, Taylor & Francis Group, 2017; 63-87. [\[Link\]](#)
20. Özbaran B, Kalyoncu T, Köse S. Theory of mind and emotion regulation difficulties in children with ADHD. *Psychiatry research*. 2018; 270: 117-22. [\[Link\]](#)
21. Peterson CC, Shahaiean, A, Slaughter V, Wellman HM. Culture and the sequence of steps in theory of mind development. *Developmental psychology*. 2011; 47 (5): 1239. [\[Link\]](#)
22. Frye D, Moore C. *Children's theories of mind: Mental states and social understanding*: Psychology Press; 2014. [\[Link\]](#)
23. Johnsen SK. *Test of Nonverbal Intelligence: A Language-Free Measure of Cognitive Ability*. *Handbook of Nonverbal Assessment*: Springer; 2017. P. 185-206. [\[Link\]](#)
24. Begeer S, Gevers C, Clifford P, Verhoeve M, Kat K, Hoddenbach E, et al. Theory of mind training in children with autism: A randomized controlled trial. *J Autism Dev Disord*. 2011; 41 (8): 997-1006. [\[Link\]](#)
25. Fontana E, Adenzato M, Penso JS, Enrici I, Arditto, RB. On the Relationship between Theory of Mind and

- Syntax in Clinical and Non-Clinical Populations: State of the Art and Implications for Research. *The Open Psychology Journal*. 2018; 11 (1). [\[Link\]](#)
26. Peters, K., Rimmel, E., Richards, D. Language, mental state vocabulary, and false belief understanding in children with cochlear implants. *Language, Speech, and Hearing Services in Schools*. 2009; 40 (3): 245-55. [\[Link\]](#)
  27. Newcomer, PL, Hammill, DD. Test of language development-primary: Pro-ed; 1988; 13-62. [\[Link\]](#)
  28. Hassan Zadeh S, Minaei A. Adaptation and standardization of language development test. Tehran: Research Institute for Education. 2011; 23-42. [Persian]. [\[Link\]](#)
  29. Truscott, JW. A comparison of social skills among second grade children with varying levels of reading achievement: Texas Tech University; 1989. [\[Link\]](#)
  30. Barimani S, Asadi J, Khajevand A. The Effectiveness of Play Therapy on Deaf Children's Social Adaptation and Communication Skills. *Jrehab*. 2018; 19 (3):250-261. [Persian]. [\[Link\]](#)
  31. Korkman M, Davis JL, Matthews RN. NEPSY-II Review: Kirk, U. & Kemp, S. NEPSY—second edition (NEPSY-IIy). San Antonio, TX: Harcourt Assessment. *J Psychoeduc Assess*. 2010; 28 (2): 175-82. [\[Link\]](#)
  32. Abedi A, Malekpour, M, Oraizi H, Faramarzi S, Jamali Paghale S. Standardization of the Neuropsychological Test of NEPSY on 3-4 Years Old Children. *IJPCP*. 2012; 18 (1):52-60. [Persian]. [\[Link\]](#)
  33. Kline RB. Principles and practice of structural equation modeling. Second Edition, New York: The Guilford Press. 2012. [\[Link\]](#)
  34. Teo T, Noyes, J. Examining the intention to use technology among pre-service teachers: a multi-group analysis of the Unified Theory of Acceptance and Use of Technology. *Interactive Learning Environments*. 2009; 20(1): 3-18. [\[Link\]](#)
  35. Gefen D, Straub, D, Boudreau, MC. (2000). Structural equation modeling and regression: Guidelines for research and practice. *Communications of the Association for Information Systems*. 2000; 4. [\[Link\]](#)